

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยภารกิจต่อเนื่องฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน
Promotion and Support of Research on Ongoing Mission of Local Research
Department, Lamphun Province

วันเพ็ญ พรินทรากุล

Wanpen Parintarakul

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

The Community Base Research Center in Lamphun Province

Corresponding Author E-mail dpprintra28@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยภายใต้กรอบภารกิจของโครงการเพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจของ สกสว. 2. เพื่อติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัย จำนวน 6 โครงการ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด 3. เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) จำนวน 6 เรื่อง และเกิดการเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ และ 4. เพื่อเกิดการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้านและสร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานในหลากหลายระดับ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและการอธิบายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งการวิจัยพื้นฐาน และการวิจัยประยุกต์

พบว่า 1) สามารถปิดโครงการได้ตามระยะเวลาที่กำหนด มีการใช้ประโยชน์จากโครงการวิจัย สามารถสรุปความรู้กระบวนการหนุนเสริมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่ต้นทางจนถึงปิดโครงการวิจัย 2) การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงาน อปท. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) มีการยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นในการจัดทำนโยบายสาธารณะในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน และการจัดการทรัพยากร โดยความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กับหน่วยงานและองค์กร และ 4) มีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้านเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน และสร้างภาคีเครือข่ายการดำเนินงานโดยการเข้าร่วมกิจกรรม นำเสนอผลการขับเคลื่อนประเด็น และการอบรมเชิงปฏิบัติการ

คำสำคัญ: การส่งเสริมและสนับสนุน, ภารกิจต่อเนื่อง, ศูนย์วิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน.

Abstract

The objectives of this research are: 1. to analyze research results under the project's mission framework in order to use the study results to improve performance in accordance with the duties and powers of the NESDB; 2. to monitor and support 6 research projects to achieve efficiency and 3. to create the utilization of 6 topics research (RE) and the dissemination of the results to the public and 4. to develop the potential of village researchers and create network

partners in various operations level by using a participatory action research model through the local research process, data analysis method and qualitative research description, quantitative research and both basic and applied research.

It was found that 1) the project can be closed within the specified period. The research project has been exploited and was able to summarize the knowledge of the process of supporting research projects for the locality from the beginning until the end of the research project 2) monitoring and supporting the research projects that are in the process to ensure quality are utilized the knowledge in the local administrative agencies and related agencies 3) there is an upgrade and development of research knowledge for the local area of Lamphun Province in the preparation of public policies on sustainable agriculture issues and resource management in cooperation with the Office of the National Health Commission (NHSO), agencies, and organizations; and 4) there is potential development of village researchers and create a network of operational partners to develop the potential of the staff by participating in activities, presentation of the driving results, and workshops.

Keywords: Promotion and support, ongoing mission, research center for local area in Lamphun Province.

บทนำ

สถาบันวิจัยหริภุญชัย มีพัฒนาการขึ้นมาจากโครงการหริภุญชัยคหบดีศึกษาหรือกลุ่มลำพูนเสวนาซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของนักวิชาการ ประชาชน และพระสงฆ์ ที่มีแนวคิดที่จะหาแนวทางในการพัฒนาเมืองลำพูนร่วมกัน ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2543 โดยมีเป้าหมายหลักของสถาบันฯ คือ การเป็นสถาบันการเรียนรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่นลำพูนด้วยเป้าหมายหลักดังกล่าวทำให้การดำเนินงานของสถาบันวิจัยหริภุญชัย ที่ผ่านมามี 2 ลักษณะ คือ การทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ทำหน้าที่ในการหนุนเสริมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดลำพูนและการเป็น **สถาบันการจัดการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น : แส่นพะพญามหาวิทยาลัยชาวบ้าน** ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานวิชาการที่ให้บริการองค์ความรู้และสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปจัดการปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานองค์กร และบุคลากรต่าง ๆ จากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์วิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) จังหวัดลำพูนปี 2557-2560 เป็นการขับเคลื่อนงานภายใต้ฐานทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ 4 ลุ่มน้ำหลักโดยความร่วมมือของหน่วยงาน ในประเด็นการจัดการทรัพยากร เกษตรกรรมยั่งยืน และความมั่นคงด้านอาหาร มีการประสานแลกเปลี่ยนกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าน และพิจิตร แส่นพะพญาลำปาง การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้มีการดำเนินการร่วมกับภาคีอื่น ๆ ทั้งในพื้นที่จังหวัดลำพูนและนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยศูนย์ประสานงานฯ สามารถนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการทำงานกับภาคี ผลักดันและนำผล

จากโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว.ให้ภาคีอื่น ๆ หน่วยงานองค์กร สามารถนำไปต่อยอดเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้ หรือ เป็นการทำงานที่เกื้อหนุนระหว่าง สกว. และภาคีอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน(อบจ.) ได้ให้การสนับสนุนเครือข่ายเกษตรกรมัยยืนจังหวัดลำพูนภายใต้การสนับสนุนของศูนย์ประสานงานฯ ที่เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรกรมัยยืน(โครงการการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรระดับจังหวัดลำพูน ปี 2557) และได้ให้การสนับสนุนในการทบทวน สืบค้น และต่อยอดองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำพูนภายใต้โครงการ 1 ทูทางวัฒนธรรม 1 อบท. หรือ “ทูทางวัฒนธรรมชุมชน” ทั้ง 57 อบท. ในจังหวัดลำพูน เป็นการนำเอาทูทางวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นฐานการขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจชุมชน และปลายปีงบประมาณ 2557 คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน(คจสจ.ลำพูน) โดยการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) ได้นำเอาองค์ความรู้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนโดยจัดทำเอกสารหลักและผลักดันสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะ(ร่างมติ) ของคณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน “ความมั่นคงด้านอาหารเพื่อสุขภาวะของประชาชน(คนลำพูน)” พร้อมกันนี้มีการประสานกับหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ เพื่อนำเสนอและยกระดับองค์ความรู้จากโครงการวิจัย ใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่น และการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ศูนย์ประสานงานยังได้ผลักดันประเด็นความมั่นคงด้านอาหารสู่การจัดทำสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูนเพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะในการขับเคลื่อนความมั่นคงด้านอาหารในหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ “ความมั่นคงด้านอาหารเพื่อสุขภาวะของคนลำพูน ปีที่ 2”(เอกสารมติสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน ปี 2562) ภายใต้องค์กร “สมาคมเครือข่ายเกษตรกรมัยยืนจังหวัดลำพูน” ซึ่งเป็นองค์กรที่ยกระดับจากการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการนวัตกรรมองค์กรเครือข่ายเกษตรกรมัยยืนจังหวัดลำพูน (ไมตรี นันตะจันทร์, 2557) ของการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกจังหวัดลำพูนเพื่อยกระดับความรู้พื้นที่รูปธรรมของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะในแต่ละระดับทั้งระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับนโยบายประเทศ รวมถึงการทบทวน สืบค้น และต่อยอดองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำพูนภายใต้โครงการ “ชื่อบ้านนามเมือง ปี 2560” จำนวน 100 ชุมชน/หมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม ศูนย์ประสานงานฯ ได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของจังหวัดลำพูนในปัจจุบันเพื่อการดำเนินการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานองค์กรที่รับผิดชอบเพื่อหาแนวทางการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พบว่า จังหวัดลำพูนปัจจุบันมีประชากร จำนวนทั้งหมด 406,168 คน แยกเป็น เพศชาย 196,196 คน เพศหญิง 209,972 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน, 2561) ในพื้นที่จังหวัดลำพูนมีชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอยู่จำนวน 4 ชาติพันธุ์หลัก ๆ ที่เป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิม ได้แก่ ชาติพันธุ์ไตลื้อหรือไตยองเป็นกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูนในช่วง 200 กว่าปี ที่ผ่านมา ชาติพันธุ์ไตยวนไทยล้านนา หรือ โยนก หรือที่เรียกว่า “คนเมือง”เป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่รองลงมา ชาติพันธุ์ปาเกอญอ หรือกระเหรี่ยง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่สูงในเขตพื้นที่อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอลี้ และชาติพันธุ์มอญหรือรามัญ อาศัยอยู่ริมน้ำปิงในเขตตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีอยู่ 2 หมู่บ้านคือหมู่บ้านหนองคู และหมู่บ้านบ่อควา ปัจจุบันจังหวัดลำพูนมีชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่อย่างหลากหลายที่เป็นแรงงานอพยพย้ายถิ่นจากต่างจังหวัด และแรงงานข้ามชาติ เช่น ชาติพันธุ์ไตใหญ่ ชาติพันธุ์พม่า ชาติพันธุ์ลาว

เขมร เป็นต้น ในศักยภาพจังหวัดลำพูน ที่เป็นแหล่งทรัพยากรในดินอยู่จำนวนมากบริเวณเขตอำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีสินแร่ลิกไนท์ แร่พลูออไรต์ เป็นส่วนใหญ่ มีหน่วยงานองค์กรที่ขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาที่เป็นเสมือนจุดร่วมและที่พึ่งพาของสังคมเมืองลำพูนคือ “สถาบันวิจัยทรัพยากรช่วย” ในการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างพื้นที่รูปธรรมและสามารถขับเคลื่อนเชิงนโยบายในแต่ละระดับ มีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำพูน เคยมีพระเถระที่เป็นที่เคารพบูชาของประชาชน เช่น ครูบาเจ้าศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาวงษา ครูบาพรหมมา มีงานวิจัยและพัฒนาในพื้นที่จากหลายหน่วยงาน มีกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สนใจต่อปัญหาของคนลำพูน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการวิจัยการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยภารกิจต่อเนื่องฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เป็นการดำเนินโครงการวิจัยตามแนวคิดของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research) (กชกร ชินะวงศ์.งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสื่อความหมายผ่านฐานคิดและประสบการณ์. วนิดาเพลส เชียงใหม่. 2548.) ที่มุ่งสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยโดยมีเป้าหมายสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่นนำเอางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเน้นปัญหาวิจัยต้องมาจากชุมชนท้องถิ่น ชุมชนเป็นผู้เสนอปัญหา คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิจัย และมีการปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในการสนับสนุนโครงการวิจัยประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น นโยบายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต่อการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ แผนแม่บทแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พ.ศ.2557 คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้. และคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66 / 2557 เรื่อง เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสถานการณ์ปัจจุบัน ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564 (ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. เล่ม 134 ตอนที่ 123 ก 12 ธันวาคม 2560 หน้า 40. และราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564) รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560)

ปี 2562 ได้มีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนศูนย์ประสานงานฯ โดยสรุปจากข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการ สกว. คณะผู้บริหาร สกว. เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นภาคเหนือ ตัวแทนนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ผู้ทรงคุณวุฒิ และภาคีเครือข่าย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พร้อมทั้งข้อสรุปจากเวทีการประชุมของเครือข่ายศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2561 และเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสถานการณ์ในปัจจุบันมุ่งเน้นการสร้างงานวิจัยที่เกิดผลกระทบสูงและวงกว้าง จึงมีการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ปี 2562 ที่ยังคงยุทธศาสตร์ร่วมกันของเครือข่ายศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือในการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงด้านอาหารในการปกป้องพื้นที่อาหาร พร้อมทั้งการหนุนเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันของศูนย์

ประสานงานฯ เพื่อให้สามารถขึ้นโครงการวิจัยได้ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีการพัฒนาโครงการวิจัยในระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ จำนวน 5 โครงการ ครอบคลุมชุมชนทั้งหมด จำนวน 69 ชุมชน ใน 7 ตำบล 3 อำเภอ เป็นประเด็น ประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พืชอาหารและสมุนไพร และการ บริหารจัดการชุมชน โดยสามารถออกสัญญาโครงการได้เพียง 1 โครงการ อีก 4 โครงการ ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ได้ให้ข้อเสนอว่าให้สามารถออกสัญญาในปีงบประมาณ 2563 ใน เดือนตุลาคม 2563 เนื่องจากสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านขององค์กรอีกทั้งงบประมาณของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ เพียงพอต่อการจัดทำสัญญาโครงการวิจัยในปี 2562 โดยในระยะต่อไปจึงมีการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยให้มี คุณภาพและปิดโครงการตรงตามระยะเวลาที่กำหนด จำนวนทั้งหมด 6 โครงการ เป็นการปฏิบัติงานภายใต้กรอบ ภารกิจของศูนย์ประสานงานฯ เพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจของ สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม(สกว.) สามารถติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัย จำนวน 6 โครงการ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) และเกิดการเผยแพร่ ผลงานสู่สาธารณะ รวมถึงเกิดการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้านและสร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยภายใต้กรอบภารกิจของโครงการ เพื่อผลการศึกษาไปพัฒนาการปฏิบัติงานตาม หน้าที่และอำนาจของ สกว.
2. เพื่อติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัย จำนวน 6 โครงการ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด
3. เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) จำนวน 5 เรื่อง และเกิดการเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ
4. เพื่อเกิดการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้านและสร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานในหลากหลายระดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) โดยกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น (Community Based Research)

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ดำเนินการสนับสนุนโครงการวิจัยในระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ จำนวน 5 โครงการ ครอบคลุมชุมชนทั้งหมด จำนวน 69 ชุมชน ใน 7 ตำบล 3 อำเภอ ได้แก่ ตำบลป่าพลู อำเภอ บ้านโฮ้ง ตำบลทากาศ ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน ตำบลบ้านปวง และตำบล ตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง

มีขั้นตอน และเครื่องมือในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยและยกระดับความรู้ จากโครงการวิจัย ดังนี้

(1) การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ มีการนำเอาองค์ความรู้ไป ใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย ในปี 2560-2562 จำนวน 6 โครงการ มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) การติดตามเพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพ ปิดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน(อบจ.) เป็นต้น

2) การจัดเวทีเพื่อการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย

3) การจัดเวทีเพื่อการนำเสนอ (ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4) การพัฒนาทักษะบุคลากร นักวิจัยและเครือข่าย การอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/พี่เลี้ยงจากอปท. และหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่อง แนวคิดวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การเชื่อมโยงกับกระแสโลก / ความมั่นคงด้านอาหารกระบวนการออกแบบการเรียนรู้ การถอดบทเรียน/ถอดความรู้ การทำ social mapping การคืนความรู้สู่ชุมชน และการเขียนรายงานวิจัย เป็นต้น

5) การจัดกิจกรรมหัวเวียงงานวิจัยในพื้นที่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย (หัวเวียงงานวิจัย)

6) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรศูนย์ประสานงานฯ โดยการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความรู้กับเครือข่ายศูนย์ประสานงาน ในภาคเหนือ

7) การสรุปทบทวนการทำงาน

- การจัดเวทีประชุมประจำเดือนของคณะทำงาน (คณะกรรมการเจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง)

- การจัดเวทีสรุปทบทวนเพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

8) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

- การประชาสัมพันธ์ทางการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์

- การผลิตวีดีทัศน์ (VCD)

การจัดทำ website Blog Face book นิทรรศการ หนังสือเล่มเล็ก สมุดปกขาว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการจัดเวทีเสวนา เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ สมุดบันทึก แบบฟอร์มลงชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(2) การยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้จากการทำงานวิจัยและการหนุนเสริมงานวิจัย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่น

1) การพัฒนาและยกระดับความรู้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัดลำพูน

2) การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินโครงการ ให้สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ RE จำนวน 5 เรื่องและสามารถปิดโครงการได้ในระยะเวลาตามสัญญา

3) กิจกรรมใช้ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่นเป็นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแต่ละประเด็น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการจัดเวทีเสวนา เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ สมุดบันทึก แบบฟอร์มลงชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(3) การพัฒนาทักษะบุคลากร นักวิจัยและเครือข่าย

1) การอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/พี่เลี้ยงจาก อปท. และหน่วยงานต่าง ๆ

- แนวคิดวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- การเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
- การเชื่อมโยงกับกระแสโลก / ความมั่นคงด้านอาหาร
- กระบวนการออกแบบการเรียนรู้
- การถอดบทเรียน/ถอดความรู้
- การทำ social mapping
- การค้นหาความรู้สู่ชุมชน
- การเขียนรายงานวิจัย
- ฯลฯ

2) การพัฒนาเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของประเด็น (เนื้อหา)บุคลากร (นักวิจัยและบุคลากรในหน่วยงาน) และพื้นที่ร่วมกับหน่วยงาน(งานวิชาการ)

3) การจัดกิจกรรมหัวดวงงานวิจัยในพื้นที่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย (หัวดวงวิจัย)

(4) การสรุปบทเรียนการทำงาน

1) การจัดเวทีประชุมประจำเดือนของคณะทำงาน (คณะกรรมการเจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง)

2) การจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยมีขั้นตอนคือ

1. การจัดแฟ้มข้อมูล เป็นการจัดระบบข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย เพื่อจำแนกและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็น และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยสรุปและตีความข้อเท็จจริงที่ได้มาตามสภาพการณ์และข้อมูลที่ได้รับ เพื่อบรรยายลักษณะของความรู้ในแต่ละด้าน

ผลการวิจัย

การดำเนินโครงการติดตามหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ภายใต้ภารกิจของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์ประสานงานฯ ในช่วง 9 เดือน (ตุลาคม 2562– มิถุนายน 2563) เป็นการติดตามสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน จำนวนทั้งหมด 6 โครงการ เป็นโครงการที่ดำเนินการสิ้นสุดในเดือนธันวาคม 2562

จำนวน 5 โครงการ และโครงการที่มีการขึ้นสัญญาปี 2562 จำนวน 1 โครงการ โดยสิ้นสุดการดำเนินโครงการวิจัยในเดือนมิถุนายน 2563 สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ผลการวิจัยภายใต้กรอบภารกิจของโครงการ เพื่อผลการศึกษาไปพัฒนาการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจของ สกสว. จึงเป็นการปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายสำหรับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน คือ กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัย หรือขั้นตอนช่วงต้นทางที่ได้มีการพัฒนาโครงการเพื่อให้ได้มาซึ่งโครงการวิจัย พื้นที่วิจัย และคนวิจัย ในช่วงที่ผ่านมาการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยที่มีสถานการณ์ปัญหาในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเด็นการทำเกษตรแบบยั่งยืนร่วมกับประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จึงเป็นการพัฒนาโครงการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากในสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการหาแนวทางหรือทางออกร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานองค์กร ที่ต้องการหาแนวทางออกร่วมกันโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ การขึ้นโครงการวิจัยเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรและประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ยังคงเน้นความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่โจทย์วิจัยมาจากปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และมีการปฏิบัติกรร่วมกันในพื้นที่วิจัย ผลการดำเนินโครงการวิจัยทั้ง 6 โครงการ จึงสามารถตอบวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ มีโครงการวิจัยที่สามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงและขยายผลในการจัดทำแผนของหน่วยงาน

2) การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยอยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ และมีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กร (ช่วงกลางน้ำ-ปลายน้ำ) เป็นกระบวนการในการติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัย จำนวน 6 โครงการ และอีก 1 โครงการวิจัยที่จัดทำสัญญาปี 2563 ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สามารถตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกันในพื้นที่ และปิดโครงการได้ตามระยะเวลาที่ ฤกษ์ชัย, 2561) ที่ได้นำเอาเนื้อหาความรู้จากงานวิจัยมานำเสนอแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันกับภาครัฐ วิชาการ และประชาสังคมในจังหวัดลำพูน รวมถึงการนำเสนอองค์ความรู้จากงานวิจัยในการจัดงานบุญข้าวใหม่ “สืบฮีตสานฮอย ฮ้อยกำกืด คนฮักหละปูน ครั้งที่ 3” ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการนำเสนอแลกเปลี่ยนประเด็นของการผลิต “ข้าว” และ “ลำไย” ของเกษตรกรและภาคีเครือข่าย กิจกรรมทั้งสองกิจกรรมเป็นการเชื่อมประสานหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกของศูนย์ประสานงานที่มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องมีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ได้มีการนำเสนอองค์ความรู้และผลผลิตจากงานวิจัยให้กับประชาชน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ได้นำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขยายผลในการสร้างรายได้ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนพื้นที่วิจัย ทั้งนี้ยังได้มีการเผยแพร่ สื่อสารและการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น การจัดรายการวิทยุชุมชน การประชาสัมพันธ์ website/Blog/Face book/สารคดีร่วมกับทีวีไทยการจัดนิทรรศการ และหนังสือเล่มเล็กและการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ การจัดกิจกรรมงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรและเครือข่าย

4) การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้านและสร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานในหลากหลายระดับพบว่า การพัฒนาศักยภาพทั้งส่วนของเจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานฯ และนักวิจัยในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ทั้งเป็นการประชุมร่วมกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมการนำเสนอผลการขับเคลื่อนในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคลากร เช่น เวทีการประชุมเชิง

ปฏิบัติการ การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สู่การลดความเหลื่อมล้ำ โดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สถาบันคลังสมองของชาติ การพัฒนาคณะทำงานเยาวชนของศูนย์ประสานงานฯ และเยาวชนในโครงการ Active Citizen ที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (กชกร ชิมะวงศ์, 2548.) ในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำพูน เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการปลูกสำนักสร้างพลัง เสริมศักยภาพ เยาวชนเมืองลำพูน โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) และมูลนิธิสยามกัลป์มาจน จำนวน 15 พื้นที่ ในการขับเคลื่อนโครงการของเยาวชนในประเด็นการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การจัดการป่าชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ชุมชน และเกษตรยั่งยืน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน และเป็นลูกหลานของนักวิจัย มีการต่อยอดความรู้และสืบสานสิ่งที่ผู้ใหญ่ได้ดำเนินการมาก่อน การเข้าร่วมกิจกรรมงานมหกรรมสานพลังสร้างสุข ภาวะภาคเหนือ ครั้งที่ 2 “สานพลังพลเมืองตื่นรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง” ที่มีการยกระดับความรู้ประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนของศูนย์ประสานงานฯ นำไปสู่แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชน รวมถึงการเข้าร่วมเวทีการประชุมเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือของสำนักงานคณะกรรมการวิจัย วิทยาศาสตร์และนวัตกรรม(สกสว.) ที่ได้มีการจัดกิจกรรมการประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงการเปลี่ยนผ่านองค์กร การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในช่วงที่ผ่านมาจึงเป็นการมุ่งสร้างแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ยังคงอยู่ทั้งรูปแบบและแนวคิด

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินกิจกรรมของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ฯ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ในระยะ 9 เดือน (ตุลาคม 2562– มิถุนายน 2563) เป็นการสนับสนุนโครงการวิจัยในประเด็นความมั่นคงด้านอาหารในการจัดการทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืน บนฐานทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ในการดำเนินกิจกรรมในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพัฒนาหลักการขับเคลื่อนบูรณาการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับงานพัฒนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน ในการขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง ของโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการช้างและปศุสัตว์ปล่อยเลี้ยงในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง ตำบลทาगत และตำบลทาสบเสา อำเภอมะมาตย์ จังหวัดลำพูน (ธวิช จินะภาส และคณะ, 2563) พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบ้านโฮ่ง จึงเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องตามนโยบายของรัฐบาลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการที่สร้างความเข้าใจ สร้างการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางและวิธีการอย่างสันติ และมีความเป็นประชาธิปไตย ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในการพัฒนาโจทย์วิจัยของศูนย์ประสานงานฯ เป็นประเด็นที่มาจากปัญหาของการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตพื้นที่ป่า กระบวนการวิจัยจึงต้องเริ่มต้นจากการทบทวนประวัติศาสตร์การตั้งรกรากถิ่นฐานจนถึงการพิสูจน์สิทธิร่วมกันกับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการจัดการและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน จึงสอดคล้องกับคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2557 เรื่องเพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสถานการณ์ปัจจุบัน (คำสั่ง คสช.ที่ 66/2557) ซึ่งคำสั่งฉบับนี้เพื่อให้การดำเนินการและการประสานงานในการปราบปรามและ

หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสามารถลดผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศโดยรวม มีเนื้อหาสำคัญคือ การดำเนินการใด ๆ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยในพื้นที่เดิมนั้น ๆ ก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ ยกเว้นผู้ที่บุกรุกใหม่ จะต้องดำเนินการสอบสวน และพิสูจน์ทราบ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป ยังตรงกับทิศทางการจัดการที่ดินทำกินให้กับชุมชนตามนโยบายรัฐบาลของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ(คทช.) และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2554 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560.) และตรงกับที่ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2557.) ในการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน

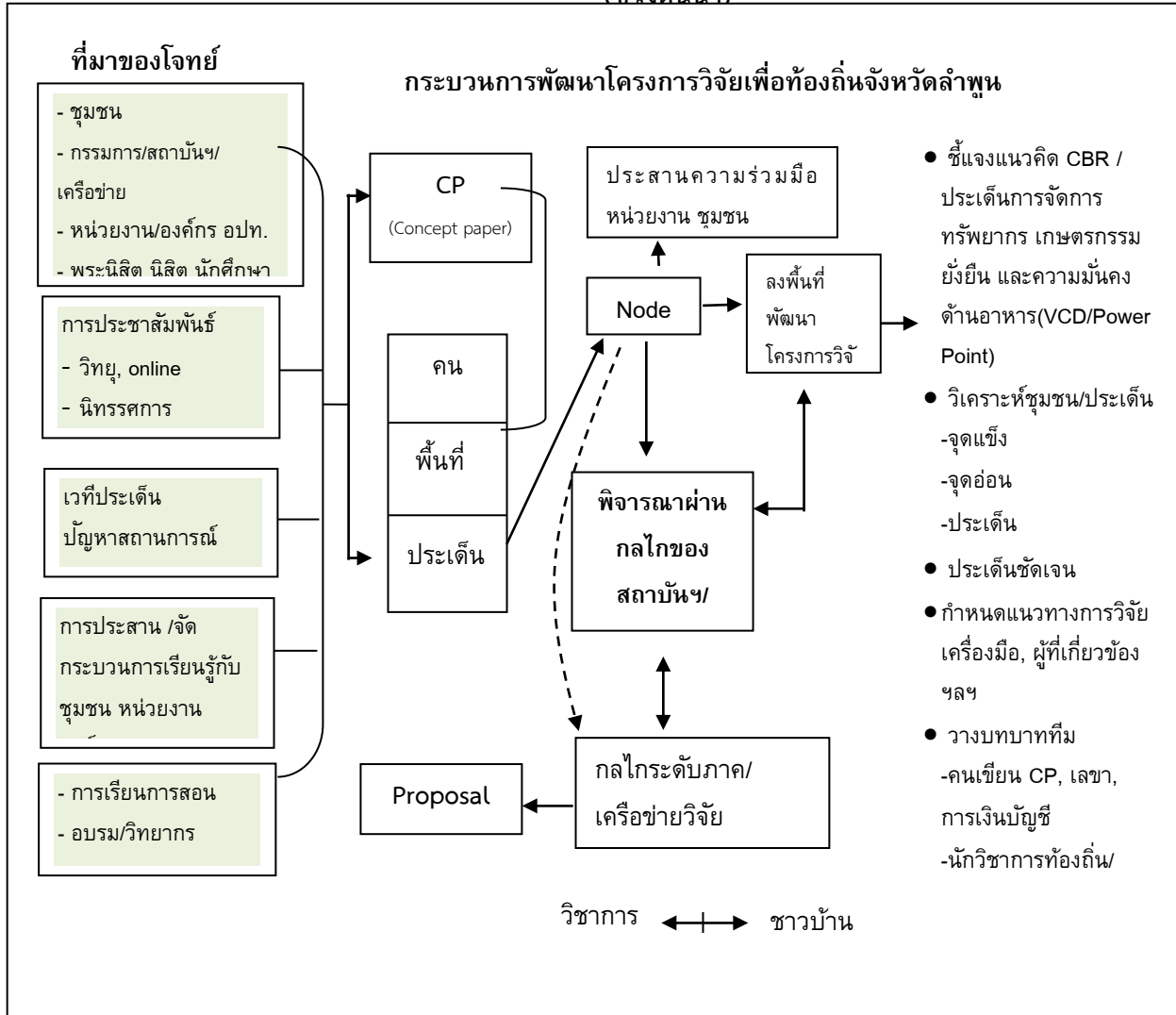
การดำเนินกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ สามารถผลิตโครงการวิจัยตามที่ได้ตามที่กำหนด มีการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินโครงการให้สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ การนำเอาองค์ความรู้จากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีทั้งในรูปแบบการเขียน RE (Research Exploitation) เพื่อนำเสนอสู่สาธารณะ และการนำไปขยายผลของหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยการเขียน RE ปี 2563 จำนวนทั้งหมด 6 เรื่อง ส่วนการนำไปขยายผลในหน่วยงานองค์กร ศูนย์ประสานงานฯ ได้วางแนวทางหลักในการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกโครงการที่จะต้องสามารถบูรณาการหรือเชื่อมโยงกับหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่นเพื่อที่จะสามารถต่อยอด หรือยกระดับองค์ความรู้จากโครงการวิจัยไปขยายผล มีโครงการวิจัยหลายโครงการได้นำเอาองค์ความรู้ไปสู่การจัดการระเบียบ กฎกติกาของชุมชน ตำบล เช่น การจัดทำข้อตกลงในการจัดการทรัพยากรด้วยวิถีและวัฒนธรรมชุมชนบ้านป่าแป๋ และการสถาปนาเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษบ้านดอยช้างป่าแป๋ (ตำบลคู่มือขอ) ของโครงการวิจัยการสร้างพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษของชุมชนบ้านดอยช้างป่าแป๋สู่วิถีแห่งชีวิต (บัญญัติ มุสแอ และคณะ, 2563) การจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปวงของโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชุมชน ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน (นิมิตร สาคำ และคณะ, 2563) รวมถึงนำไปจัดทำแผนการพัฒนายุทธศาสตร์จังหวัดลำพูนในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสู่เมืองเกษตรปลอดภัย ปีงบประมาณ 2561-2565 (แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน ปี 2561-2565) การจัดทำแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน(อบจ.) ในพื้นที่เทศบาลเมืองลำพูนของโครงการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชน เทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (ทัศนีย์ บุญมาภิ และคณะ, 2563) เป็นต้น

องค์ความรู้งานวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยการติดตามหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ภายใต้ภารกิจของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ในภารกิจหลักของการหนุนเสริมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำพูนกระบวนการที่สำคัญตั้งแต่เริ่มต้นการพัฒนาโจทย์วิจัยหรือช่วงต้นทาง และช่วงระหว่งการดำเนินโครงการจนถึงปิดโครงการวิจัย เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเอาองค์ความรู้ไป

แก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม และปิดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยมีสรุปลงความรู้อะบบการหนุนเสริมการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ได้ดังนี้

แผนภูมิ กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน หรือการได้มาซึ่งโจทย์วิจัย (ช่วงต้นน้ำ)

จากแผนภูมิอธิบายเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนของการขึ้นโจทย์วิจัย/การได้มาซึ่งโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเวทีระดมปัญหาสถานการณ์ในจังหวัดลำพูน

ขั้นตอนที่ 2 การได้มาซึ่งข้อเสนอโครงการทั้งรูปแบบ Concept paper (CP) หรือเต็มรูปแบบ Project Proposal (PP)

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณา ในเวทีการประชุมทุกเสาร์ที่ 1 ของเดือน ได้นำเสนอเพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณาให้ข้อคิดเห็นต่อโครงการวิจัย และเวทีการพิจารณาโครงการที่ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นกรณีเฉพาะ

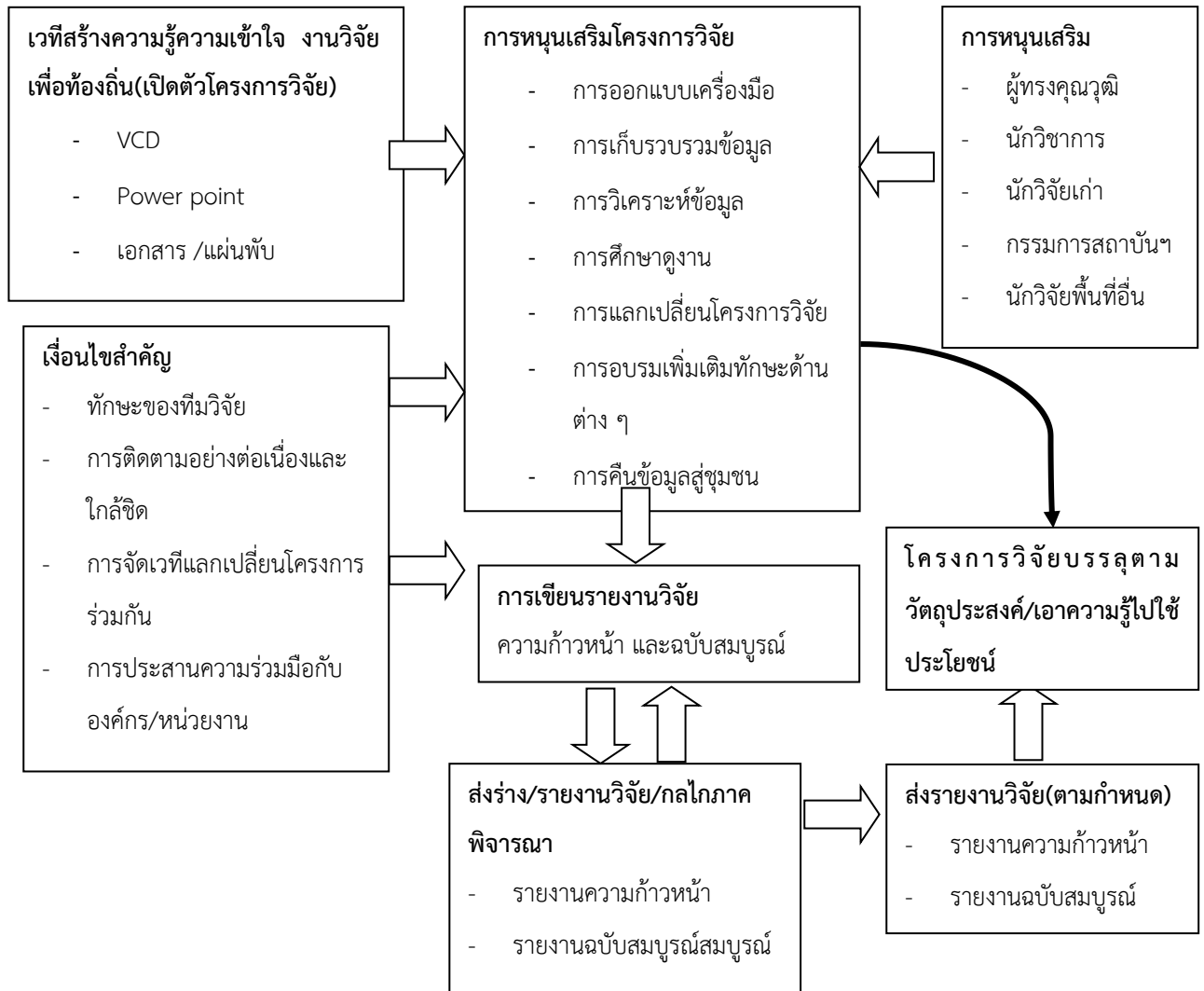
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาโครงการ ทุกโครงการต้องมีการพัฒนาโครงการร่วมกับชุมชนวิจัย การพัฒนาโครงการในพื้นที่แต่ละครั้งมีหลายรูปแบบ-แนวทาง บางพื้นที่มีหน่วยงาน/องค์กรให้การสนับสนุนก็จะได้รับการ

ประสานและอธิบายที่มาที่ไปในเบื้องต้น(ส่วนใหญ่จะรับรู้และเห็นความสำคัญของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน) บางพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ใหม่ ชุมชนและนักวิจัยยังไม่ค่อยคุ้นเคยการทำวิจัยมาก่อน

ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ผ่านมาการแสวงหาความรู้จะต้องสอดคล้องกับหัวข้อหรือโจทย์วิจัยของแต่ละพื้นที่ เช่น ในประเด็นการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ต้องมีการประสานความร่วมมือในการขับเคลื่อนพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นการศึกษาและนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ นโยบายทวงคืนผืนป่าของรัฐบาลไทยในปัจจุบันในแผนแม่บทแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ (คำสั่ง คสช. 64/2557) และคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2557 เรื่องเพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสถานการณ์ปัจจุบัน(คำสั่ง คสช. 66/2557) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าฯ พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ข้อมูลเกี่ยวกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินในพื้นที่เขตป่า ความรู้เกี่ยวกับอำนาจท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 (ยุทธศาสตร์ชาติ ปี 2560-2564) ยุทธศาสตร์จังหวัดลำพูนในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรสู่เมืองอาหารปลอดภัย นโยบายเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของรัฐบาลในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อปฏิรูปภาคการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 รวมถึงข้อกำหนดและนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) ในพื้นที่ของโครงการวิจัย และแนวทางการสนับสนุนของหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการประสานงานและบูรณาการร่วมกับหน่วยงาน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความรู้วัฒนธรรมของแต่ละหน่วยงานองค์กรที่แตกต่างกัน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการประสานความร่วมมือการบูรณาการที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นการขาดความเข้าใจระหว่างองค์กร การแก้ไขที่ผ่านมานอกจากต้องทำการศึกษาถึงนโยบายและวัฒนธรรมขององค์กร การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันแล้ว การปฏิบัติตามเงื่อนไขและกฎหมายของแต่ละองค์กรกำหนด รวมถึงการวางเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งในส่วนของหน่วยงานและศูนย์ประสานงานฯ ในการขับเคลื่อนโครงการวิจัยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานสามารถจัดการแก้ไขปัญหาและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน

2) ขั้นตอนการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ และมีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ (ช่วงกลางน้ำ-ปลายน้ำ)

แผนภูมิ การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ และมีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ (ช่วงกลางน้ำ-ปลายน้ำ)

จากแผนภูมิอธิบายเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการเปิดตัวโครงการวิจัย เวทีสร้างความรู้ความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมีวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องในเวทีการเปิดตัวโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การหนุนเสริมโครงการวิจัยในพื้นที่โครงการวิจัย เป็นการสนับสนุนโครงการวิจัยในการออกแบบเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล การวางแผนการดำเนินโครงการวิจัย การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย การอบรมเพิ่มเติมทักษะด้านต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูล เทคนิคการวิจัย การจัดเวทีกิจกรรมต่าง ๆ การคืนข้อมูลสู่ชุมชน โดยมีการประสานงานการติดตามหนุนเสริมในขั้นตอนต่าง ๆ จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิจัยเก่า นักวิจัยพื้นที่อื่น และคณะกรรมการสถาบันฯ

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามสนับสนุนการจัดทำรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และระยะเวลาที่กำหนด เป็นการติดตามทั้งการลงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้นำเอาความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามการนำเอางานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นการจัดเวทีแลกเปลี่ยน การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการวิจัยร่วมกับหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ

ความรู้ที่ใช้ในการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ การศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยที่ดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทิศทางการทำเกษตรอินทรีย์ แผนโครงการของหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ทางศูนย์ประสานงานฯ ต้องทำการศึกษาและหาแนวทางเพื่อการหนุนเสริมโครงการวิจัยให้การต่อยอดและยกระดับสู่การจัดการและแก้ไขปัญหาเกิดความยั่งยืน เช่น การนำเอาความรู้เรื่องการประกาศของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้พื้นที่โครงการวิจัยเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า (ราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงทรัพยากรฯ พ.ศ.256-2564) เพื่อให้พื้นที่โครงการวิจัยได้มีการรวมกลุ่มกันในการยื่นข้อเสนอต่อกระทรวงฯ เพื่อการทบทวนและพิจารณาการประกาศดังกล่าว เนื่องจากจะทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่โครงการวิจัย การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในพื้นที่เขตป่าสงวนจำเป็นต้องมีการศึกษาและใช้ความรู้เกี่ยวกับพรบ.ป่าสงวน มาใช้ให้พื้นที่โครงการวิจัยได้เข้าใจและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและข้อพิพาทระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น สำหรับปัญหาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่โครงการวิจัยที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล เช่น การทำกินในพื้นที่ทับซ้อนกับเขตแนวป่า การแก้ไขที่ผ่านมาช่วงต้นทางในการดำเนินโครงการวิจัย ได้มีการหารือพูดคุยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันสำหรับปัญหาการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ไม่สามารถดำเนินการจัดทำรายงานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ได้มีการแก้ไขปัญหาโดยมีการหนุนเสริมเพื่อถอดความรู้และการจัดทำรายงานร่วมกับโครงการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ต้ององค์กรสนับสนุนโครงการวิจัยควรมีแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่องต่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีกรอบชัดเจนในการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดปัญหาวิจัย และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. ต่อหน่วยงานองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทั้งที่เป็นผู้รับทุนร่วมและเป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการ ควรมีแนวทางหรือนโยบายในการส่งเสริมบุคลากรในองค์กรให้มีการพัฒนาทักษะความรู้ในกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อให้เกิดการนำเอาแนวทางการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองได้
3. ต่อพื้นที่ชุมชนวิจัย ในการเห็นความสำคัญของเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ถึงแม้จะเป็นเรื่องไม่ง่ายเหมือนเครื่องมือหรือแหล่งทุนอื่น ๆ หากได้มีการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดการจัดการปัญหาด้วยตัวเองของคนในชุมชนได้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป
4. ต่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควรมีแนวทางในการจัดการและยกระดับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เป็นหน่วยงาน “จัดการความรู้อย่างอิสระ” มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ ตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

5. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานหลักที่เชื่อมโยงทุนวิจัยจากกองทุนวิจัยสู่ประเด็น การพัฒนาท้องถิ่นที่ถูกระดับจนเป็นนโยบายสาธารณะของท้องถิ่นได้อย่างมีพลังในการกระตุ้นองค์กรภาคีให้ เกิดความต้องการยกระดับและการพัฒนาประเด็นของตนเองได้ด้วยทุนของตนเองให้เกิดชุมชนวิจัยในวงราชการ

เอกสารอ้างอิง

- กชกร ชิมะวงศ์. (2548). *งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสื่อความหมายผ่านฐานคิดและประสบการณ์*. เชียงใหม่ :วนิดาเพลส.
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร *แผนแม่บทแก้ไขปัญหาระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ การบูรณาการที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พ.ศ.2557*.กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2557). *คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557* เรื่อง การปราบปรามและการหยุดยั้ง การบูรณาการทำลายทรัพยากรป่าไม้. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2557). *คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66 / 2557* เรื่อง เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการ ปราบปราม หยุดยั้งการบูรณาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวใน สภาวะการณ์ปัจจุบัน. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ.
- ทัศนีย์ บุญมาภิ และคณะ, *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชน เทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2563.
- ธวิช จินะกาศ และคณะ. (2563). *การมีส่วนร่วมในการจัดการช้างและปศุสัตว์ปล่อยเลี้ยงในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าดอยผาเมือง ตำบลทาगत และตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน*, สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- นิमित สาคำ และคณะ, 2563. *การมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชุมชน ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัว ช้าง จังหวัดลำพูน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.),
- บัญชา มุส และคณะ. (2563). *การสร้างพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษของชุมชนบ้านดอยช้างป่าแป้ววิถีแห่งชีวิต*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระราชกฤษฎีกา, *จัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน*. (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2554
- สำนักงานจังหวัดลำพูน. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวน พ.ศ.2564*. สำนักงาน จังหวัดลำพูน.
- ไมตรี นันตะจันทร์. (2557). *นวัตกรรมองค์กรเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย(สกว.).
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560- 2564*. คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. เล่ม 134 ตอนที่ 123 ก 12 ธันวาคม 2560 หน้า 40.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564.

สถาบันวิจัยทรัพยากรชีว. (2561). “เหลียวหลังแลหน้า สถาบันวิจัยทรัพยากรชีว 19 ปีของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน”, สถาบันวิจัยทรัพยากรชีว. (เอกสารอัดสำเนา).

คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน. (2562). มติสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน ปี 2562, เอกสารหลัก “ความมั่นคงด้านอาหารเพื่อสุขภาวะของคนลำพูน ปีที่ 2”. คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน.